

บทคัดย่อ

สถานภาพทรัพยากร พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและการจัดการทรัพยากรในเขตลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านก่อนปี 2500 (หมู่บ้านเดิม)

จากสภาพภูมิประเทศตามลุ่มน้ำโตนเลสาบ หมู่บ้านที่ตั้งยุคแรก หรือ หมู่บ้านเดิม จะก่อตั้งขึ้นบริเวณใกล้หนองน้ำเสียส่วนใหญ่ เพราะง่ายต่อการทำการเพาะปลูก การใช้น้ำ สำหรับ อุปโภค บริโภค สมัยนั้นหมู่บ้านเดิมที่ก่อตั้งได้แก่ หนองติม ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่สมัยก่อนขึ้นเป็นหมู่ที่ 1 ตำบลอรัญประเทศ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี จากการให้สัมภาษณ์ของพ่อใหญ่พา วงศ์ทำเนียบ หมู่บ้านที่ก่อตั้งระยะเวลาไล่เลี่ยกันได้แก่ หนองติม ตาพระยา กุดเวียน บ้านตาพระยา บ้านตะโก บ้านสนรชะงัน บ้านมะกอก บ้านแสง บ้านโคกทหาร (ขามพลุก) บ้านกระสัง

ยุคบุกเบิกหาที่ทำมาหากินตั้งหมู่บ้าน 2500 – 2510

ประมาณปี พ.ศ. 2500 ทางรัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้าสัมปทานตัดไม้ในพื้นที่คลองห้วยยาง ชาวบ้านเรียกว่าพวก “รถซุง” เข้าตัดไม้และสร้างถนนเพื่อชักลากไม้ออกจากพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ ที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (เคลื่อนไหวในพื้นที่)

ยุคราบปรามคอมมิวนิสต์ ปี 2514 – 2520

หมู่บ้านทัพช้าง ก็ถูกย้ายออกมาในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2514 - 2515 โดยทางราชการระบุเพื่อการง่ายต่อการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยอ้างว่าเพื่อความปลอดภัย ชาวบ้านจึงออกมาอยู่หมู่บ้านเดิม คือ บ้านหนองติม หมู่ที่ 1 บ้านตะลุมพุก หมู่ที่ 2 และบ้านหนองปรือหมู่ที่ 3

พ.ศ. 2519 - 2520 มีการสร้างเส้นทาง สายตาพระยา – ละหานทราย โดยกำหนดเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ เพื่อลำเลียงอาวุธ กำลังพลเพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเขตอีสานใต้และมีการตัดถนนเพื่อเชื่อมหมู่บ้าน

ยุคสงครามเขมรและนโยบายปัญหาการจัดสรรที่ทำกินใหม่

ความขัดแย้งทางการเมืองในเขมรทำให้เกิด สงคราม เขมร 3 ฝ่าย เขมรเสรี เขมรแดง เขมรขาว นำมาสู่การเข้าปล้นหมู่บ้านสนรชะงันของทหารเขมรที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ยุคปัญหาประกาศเขตอุทยานฯ ปี 2530 - 2540

ในปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจรังวัดแนวเขตป่า เทือกเขาบรรทัดเพื่อเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติตาพระยา มีการกำหนดจุดแนวอุทยาน โดยจับพิกัดด้วยการยิง GPS และมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติตราพระยาในปี พ.ศ. 2539 ทำให้ ชาวบ้านที่ทำกินบริเวณคลองลำสะโตน

คลองฝือก พื้นที่กันชนหนองผักแว่น เริ่มต่อสู้เรียกร้องสิทธิในที่ทำกิน กลุ่มสมาชิชาคนจนหนองผักแว่น กลุ่มสมาชิชาคนจนโคกอีโด้

ยุคการติดตามการแก้ไขปัญหาและการต่อสู้เรียกร้องสิทธิผลกระทบจากการนโยบายการพัฒนาของรัฐ 4 ตำบลบริเวณลุ่มน้ำโตนเลสาบ ปี พ.ศ.2540-ปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์สู้รบระหว่างเขมรสามฝ่ายตามแนวชายแดนสงบ ชาวบ้านที่ถูกอพยพออกจากพื้นที่เริ่มคิดจะเข้าไปทำกินดินตัวเองมากขึ้น

สภาพปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรในเขตนิเวศลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

จากขนาดพื้นที่ 371,250.00 ไร่ ทำให้เกิดปัญหา อาทิ 1) การจัดสรรที่ดินทำกินซึ่งถูกนำไปสร้างเป็นศูนย์อพยพ เจ้าของที่ดินทำกินเดิมไม่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินคืน 2) การทำโครงการปลูกป่าหับทิม 03 ซึ่งกรมป่าไม้ปลูกต้นไม้ในที่ดินทำกินชาวบ้าน ซึ่งส่วนมากไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินตามกฎหมายที่ดิน จำนวนประมาณ 2900 ไร่ คงเหลือไว้แต่ที่ดิน สค.1 แต่ภายหลังที่ดินชาวบ้านที่ถูกนำไปปลูกป่าชาวบ้านต้องการเข้าไปทำกินตามเดิมแต่ถูกห้ามปรามโดยกรมป่าไม้ 3) มีการประกาศที่สาธารณะทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งได้มีการทับที่ดินทำกินของชาวบ้านจำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นที่ดินจำนวน 28 ไร่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านทุกรายไม่สามารถเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินทำกินของตัวเองได้ แต่ในปัจจุบันพบว่าสภาพของที่สาธารณะดังกล่าวไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง แต่กลับกลายเป็น ที่ดินทำกินซึ่งรวมเป็นทั้งทุ่งนาและสวนมะม่วง โดยผู้ใหญ่บ้านทพไทยเข้าไปใช้ประโยชน์ทำกิน 4) การขูดขยายหนอง แล้วนำดินจากการขูดขยายมาถมทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งเป็นที่ของนางเลี้ยง พรหมสูและพี่ชายจำนวน 22 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินติดกับหนองทั้งทางทิศตะวันออกและใต้เป็นรูปดาบ โดยที่ดินดังกล่าวชาวบ้านมีเพียงใบเสียภาษีท้องถิ่น ทบ.5 เท่านั้น

แนวทางในการสร้างกลไกที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนในเขตนิเวศลุ่มน้ำห้วยลำสะโตนควรเป็นอย่างไร

ยังไม่ได้มีแนวทางที่แน่ชัด เบื้องต้นเป็นการแก้ปัญหาโดยวิธีการ 1) หากมีชาวบ้านเรียกร้องขอค่าชดเชย ก็จ่ายค่าชดเชย หรือก็ให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ แต่จะต้องเป็นพื้นที่บริเวณใกล้ที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เป็นต้น